
TIP ve HUKUK AÇISINDAN İNSAN ÜZERİNDE PSİKOLOJİK ve FİZYOLOJİK STRESSLERİN İNCELENMESİ

Dr. Kriton Dinçmen
Bakırköy Ruh ve Sinir Has. Hastanesi
Klinik Şefi

O zamana kadar huzurlu, mutlu, bedensel yönden sağlıklı, çevresine tam bir «uyum gösteren, sevme ve yaratma nitelikleri tam olan yani» sağlıklı olan bir kişinin göstermekte olduğu bu homeostasis'ini muvazenesini bozan maddi veya psikolojik ve hatta sosyal etkenlere genel olarak stress ismi verilmektedir.

Stress'lere kişinin tepkisi ise (Stress reaksiyonları) başlığı altında toplanan bir hastalıklar gurubunu oluşturur.

Savaş ve barış zamanlarında ortaya çıkan ve kişinin emniyet, huzur, uyum hislerini tehdit eden uykusuzluk, korku, yorgunluk, kazalar, yaralanmalar, yangın, su baskını, takip edilme, işkence gibi stress'ler neticesinde anksiyete, panik, konversiyon halleri, psiko-somatik, şikayetler ve hatta kişilik çözülmesi ve yıkılmasına kadar varan çeşitli disosiasyonlar görülebilir. İşte bu şekilde bedensel ve heyecani faktörlerin beraberce oluşturdukları bütün bu psikolojik tablolar (Travmatik nevrozlar) ortak adı altında toplanırlar.

Gayet tabiidirki, stresslere karşı direnç kişiden kişiye değişmektedir. Kişilik organizasyonunun mükemmeliyet ve kuvveti, kişinin inanç ve bilinçlenmesi, bir gayeye bağlanmış olması, mesuliyet hissini yerleşmiş olması, yaptığı iş ve vazife nedeniyle kendinden gurur duyması ve aynı şekilde kendinin itibar ettiği diğer kişilerin kendisini takdir etmekte olduklarını bilmesi kişinin stresslere karşı direncinin zayıf veya kuvvetli olmasına tesir eden, ani «kişinin yıkılma noktası»-nı tayin eden faktörlerdir. Herkesin stresslere karşı bir «yıkılma noktası» vardır. Bu noktayı bir taraftan kişinin direnci diğer taraftanda stresslerin kuvvet, şiddet, süresi ortaklaşa tayin ederler.

«Beyin yıkanması» diye bilinen hadisenin de travmatik nevrozlar ile ilişkisi vardır. Burada, muayyen bir fikir ve kanaatin muntazam aralıklarla uzun süre, tekrarlanarak, şartlanma reaksiyonu sonucu kişiye empoze edilmesi söz konusudur; şöyleki bunun neticesi o zamana kadar muayyen bir kanaat ve inanca sahip olan kişi, «beyin yıkanması sonucu tamamen zıt ve karşıt bir inanca dönüşür ve bu yeni inanca eskisinden daha kuvvetle sarılır. Bu suretle kişiye işlememiş olduğu suçları kendisinin işlemiş olduğu inancı yerleştirileceği gibi,

bu hususta da «itiraflar» da da bulunabilir ve imzalayabilir. Psikolojik işkencenin tatbik edildiği totaliter rejimlerde bu gibi hallere sıklıkla rastlanır.

«Beyin yıkanması»na karşı en iyi karşı koyma usulü, beyin yıkanmasına tabi tutulan kişinin bu işlemlere karşı tamamen lakayt bulunabilmesidir. Ona telkin edilmekte olan fikir ve sistemlere karşı münakaşa ile karşı koymaya çalışması, beyin yıkayıcısı ile tartışmaya girmesi, mağlubiyetinin ilk işaretleri, «beyin yıkanma» prosesinin ilk ifadesidir.

Muhtelif stressler içinde işkencenin hususi bir yeri vardır. «İşkence»yi muayyen bir gayeye ve kazanca varma uğruna bir şahıs veya bir gurup tarafından o zamana kadar huzurlu, mutlu, çevresine tam bir uyum gösteren, sevmeye ve yaratma nitelikleri tam olan, bedensel yönden sağlıklı bir kişiye muhtelif maddi, psikolojik veya sosyal etkenlerle kişi'nin sağlığının ifadesi olan bedensel ve ruhsal muvazenesinin, homeostasis'nin yapay olarak ve zorla bozulması, yani kişinin hastalandırılması olayı olarak tarif edebiliriz.

Kişinin bedensel ve ruhsal sağlığının korunması da Anayasanın korunma altında bulunduğuna göre de, bu bakımdan, «İşkence»nin de Anayasaya karşı işlenmiş bir suç olup olmadığının cevabında hukukçular tarafından verilmesi icab ettiği kanısındayım.

Burada çok kısa olarak, «İşkenceci»den de bahsetmek icab etmektedir.

İşkenceci, psikolojik açıdan, bir taraftan sağlıklı her kişide bulunan ve dışa yönelen hostile ve aggressivitesini dışa ifade edemeyip passif bir şekilde kendisine yönlendirmiş olan passif-aggressif bir kişi olduğu gibi, diğer taraftan da açık veya kapalı eşcinsel dürtüler ve cinsel impotans ile ızdırap altında ve bu şekilde kendi erkekliğini kendisine ispata çalışan zavallı bir kişidir. Bu duruma göre «İşkenceci»yi hasta kabul edersek kendisini işlemekte olduğu suçlara karşı ceza ehliyetine haiz bir şahıs olarak kabul etmememiz icab etmektedir. Burada, yani işkence suçlarında, asıl suçlu, böylesine hasta kişileri, yani başkasına işkence yapma yolu ile kendi erkekliğini kendisine ispatlama çabasında olan bu zavallıların hastalıklarından istifade edip onlara işkenceciliği yaptırınlar kimselerdir.

Bu kısa umumi bilgiden sonra yakın zamanda müşalede etmek, teşhis, takip ve tedavi etme imkanını bulduğumuz bir vakayı arz etmek istiyorum.

VAKA :

O.D. 33 yaşında, erkek, evli ve i ki çocuk babası, ortaokul mezunu ve halen devlet memuru olarak yaşamını sürdürmektedir. 3 kardeşin en büyüğü olup, anne ve baba sağ ve sıhhattedir. Öz geçmişinde ve soy geçmişinde psikolojik herhangi bir patoloji ve özellik tarif edilmiyor. Olgumuz, karısının verdiği bilgiye göre, olaydan önce genellikle sakin çevresi ile iyi uyum sağlayabilmekte olup, herhangi bir uyku bozukluğu da tarif edilmiyor. Ayrıca politikayla ileri derecede bir ilgisi yok.

O.D. 1979 yılı aralık ayı başlarında işine giderken kaçırılıyor. Götürüldüğü yerde, gözleri ve elleri bağlı olarak, 8 gün 8 gece işkenceye uğruyor. İşkencenin ilk iki gününden sonraki 6 günü iyi hatırlayamıyor. Vücudunun çeşitli yerleri camla kazınıyor, sigara söndürülüyor, kendisine çeşitli fiziki ve psikolojik işkence metotları uygulanıyor. Serbest bırakıldıktan sonra bir ana yolda kendini bilmeden yürürken, tanıdıkları tarafından bulunarak ailesine teslim ediliyor.

Bulunduktan iki gün sonra bile zamanı ve bulunduğu yeri bilemiyor. Çevresindeki insanları tanımıyor. Tam bir konfüzyon tablosu içerisinde akrabaları tarafından evde tutuluyor. Yavaş yavaş kendine gelmeye başlayan olgumuzda, tik tarzında sızramalar görülüyor. Şahsiyetin disorganize olduğu bu Amnestik dönemde hastamız çevresine şüpheyle bakmakta ve uykuya daldığı zamanlarda kâbuslar görek yatağından fırlamaktadır.

Poliklinimize 3 gün sonra karısı ve akrabaları tarafından getirildi. Getirildiği anda gördüğümüz klinik tablo şöyledir. Hasta, devamlı irkilmekte ve «hık, hık, hık» diye sesler çıkarmakta ve korkulu bir şekilde etrafına bakmakta ve panikten yeni kurtulmuş bir tavır içerisinde. Vücudunda çeşitli çizik ve yara izleri mevcuttu. Zaman ve mekan orientasyonu tam değil, az konuşuyor ve sorulanları yanıtlarken biraz duruyor, sonra kısa kısa yanıtlar veriyordu. Olayı anlatırken tekrar yaşıyor ve konversiv reaksiyonlarda artma gözlemleniyordu. Stress neticesi oluşan "dissociation+çonversion reaktionları" tanısı ile tedaviye alındı. Tedavi 40 gün sürdü. Bunun ilk on günü «nibernation tedavisi» yani «cocktail lytique» tatbik edilerek hastamız suni olarak «kiş uykusu'na sokuldu. Bu süre içerisinde günde kullanılan ilaç dozu şöyledir; Largactil 300 mg, Melleril 400 mg, Morfin 1 cg, Scopolamin 1/2 mg, Luminal 400 mg, 2 amp Antistaminik, 5 amp analeptik (cardiazol grubu). Hasta 22 saatini uykuda geçiriyordu. Nabız, TA kontrolü yapılıyordu. Bütün bu uygulamalara rağmen ilk 3 gün yine uykudan kâbuslarla fırladı. «Öldürecekler beni» diye sayıklıyordu. İlacın etkisi-

nin az olduğu saatlerde günde 2 saat dolaştırılıyordu. Hibernation tedavisinden sonra olgumuz, largactil ile idame tedavisine alındı.

İlk tedaviden sonra konversiyon reaksiyonlarının ortadan kalktığını ve kâbuslarının kaybolduğunu, fakat uyku bozukluklarının ve tedirginlik halinin devam ettiğini gördük. Akut psikotik tablo ortadan kalkmıştı.

Özet :

Kuvvetli stress karşısında tam yıkımdan kurtulmak için şahsiyetin, kendi bütününden büyük bir kısmını uzun bir müddet için silip uzaklaştırdığı bu «alaca karanlık hali», Şizofreniye çok yakın bir tablo göstermekteydi. Uygulanan hibernation tedavisi ile olgumuzda dissoziatif+konversiv, reaksiyon tablosu ortadan kalktı. Yalnız, ayaktan takip esnasında olgumuzda stresin uzun süreli etkileri olan, seksüel empotans, uyku bozuklukları devam ediyordu. Burada işkence gibi çok kuvvetli bir stres sonrası oluşan akut bir psikolojik tabloyu ön planda tutmaya çalıştık. İşkencenin geç psikolojik etkileri ayrı bir araştırma konusudur.